

SYRI NEWS

Novinky z oblasti společenských věd

Národní institut SYRI chystá první velké studie

Především nové studie SYRI se zaměřením na využitelnost v praxi a první větší výsledky společného výzkumu vědců tohoto unikátního konsorcia přinese letošní rok. Cílem institutu, který vznikl loni v červnu je podle jeho vědecké ředitelky Kláry Šedové (na snímku) nabízet rychlá doporučení a tím i řešení pro politiky a decizní sféru jako celek. Podobná expertíza dosud v českém prostředí chyběla, ve výsledku ale může zlepšit fungování české společnosti. „Naším cílem je zvýšit povědomí o práci vědců v oblasti společenských věd. Chceme mít výsledky, které budou zajímavé nejen

pro zahraniční mezinárodní časopisy, ale hlavně chceme dělat vědu, která se dá rychle využít v praxi,“ říká Klára Šedová, která konsorcium vědců z Masarykovy univerzity, Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR vede od poloviny loňského roku.

CHCEME ZLEPŠOVAT FUNGOVÁNÍ SPOLEČNOSTI

Tým SYRI má devět výzkumných skupin, které se zaměřují na aktuální problémy dneška jako je ekonomická situace, polarizace společnosti, dezinformace a další. „Řada z těchto problémů není dostatečně

probádaná. Víme například o tom, že se společnost polarizuje, ale je potřeba vnášet do veřejného prostoru souvislosti a vysvětlovat, proč se tak děje,“ uvedla Šedová.

Vědci chystají podrobné analýzy na aktuální problémy, které budou zveřejňovat jako studie SYRI. První z nich se zaměřila na důvody, proč české firmy zaměstnávají Ukrajince především na nízkokvalifikovaných pozicích. „Aktuálně se zabýváme adaptací ukrajinských žáků v českých školách. Školy zvolily různé přístupy, a ne všechny fungují stejně dobře. Ředitelé škol i učitelé byli v podstatě hozeni do vody a museli si s přílivem těchto studentů poradit sami bez adekvátní metodické podpory,“ uvedla Šedová, která v rámci SYRI vede i výzkumnou skupinu zaměřenou právě na vzdělávání.

DĚLÁME RYCHLOU A KVALITNÍ VĚDU

Cílem vědců SYRI je sesbírat data, ta analyzovat a na základě nich dávat doporučení pro ministerstva a další orgány, které se podle nich budou moci lépe rozhodovat. „Chceme dělat rychlou a kvalitní vědu, která bude užitečná,“ uvedla Šedová. Vedle toho, ale budou vědci SYRI publikovat první větší studie v zahraničních časopisech. Čeká je i na podzim velká konference. Činnost institutu je i pod drobnohledem mezinárodního panelu ISAB, v kterém jsou mj. zástupci oxfordské univerzity.

více na →

Stejná mzda za stejnou práci pro ženy a muže je zatím v nedohlednu

Rozdíly v odměňování mužů a žen za stejnou práci jsou stále poměrně významné. Platí to i v České republice, ve které se situace dokonce zhoršuje, prokázala velká mezinárodní studie, na které se podílela i vědkyně SYRI Alena Křížková. Zatímco v Maďarsku je rozdíl průměrných ročních výdělků mezi muži a ženami ve věku 30 až 55 let devítiprocentní, v Česku je to dokonce 24 %, vyplývá z článku, který vyšel v časopise *Nature Human Behaviour*. Nerovnosti v odměňování v ČR souvisí s mateřstvím a kariérní pauzou, nedostupností zařízení péče o nejmenší děti a dalšími genderovými stereotypy.

Dosud odborníci za hlavní příčinu nerovností v odměňování považovali fakt, že ženy a muži pracují v jiných zaměstnáních a na jiných pracovištích; muži v lépe placených zaměstnáních a na pracovištích s vyšší průměrnou mzdou. „My jsme však zjistili, že rozdíly v rozmístění žen a mužů na trhu práce a rozdíly v ohodnocení různých zaměstnání a typů práce jsou pouze polovinou problému. Druhou polovinu představuje rozdíl ve výdělcích žen a mužů, kteří vykonávají stejnou práci na stejném pracovišti. Nerovné odměňování žen a mužů za stejnou práci je stále velmi významnou příčinou gender pay gap, a to platí pro všechny sledované země,“ říká Alena Křížková ze Sociologického ústavu AV ČR a Národního institutu SYRI.

Mezinárodní tým vědců pod vedením profesora Andrew Pennera z Kalifornské Univerzity Irvine sledoval v 16 zemích rozdíly mezi celkovými ročními výděly žen a mužů ve věkovém rozmezí 30–55 let. Poté co vědci odfiltrovali vliv věku, dosaženého vzdělání a velikosti úvazku, tak zjistili, že celkový rozdíl se pohybuje mezi 9 % v Maďarsku, 26 % v USA a 33 % v Jižní Koreji. V Česku činil k roku 2019 rozdíl mezi ročními výděly obou pohlaví 24 %. Velmi významné jsou však i odlišnosti v odměňování na stejných pozicích vykonávaných na stejném pracovišti. Nejlepší je situace ve Francii, kde byl rozdíl jen 6 %, v Dánsku a Švédsku to bylo 7 %, v USA 13 % a v Japonsku 23 %. V Česku je průměrný rozdíl v ročních výdělcích žen a mužů ve věku 30–55 let pracujících na stejné pozici 12 %.

„V Česku sice do roku 2019 mírně klesal GPG na stejné pozici, ale rostl celkový GPG, to znamená, že GPG je čím dál více způsoben tím, že muži a ženy pracují na různě odměňovaných pozicích. V Maďarsku a Slovinsku dokonce roste jak celkový GPG, tak i GPG na stejné pozici,“ doplňuje Křížková.

Podle vědkyně v Česku nerovnost v odměňování významně souvisí s mateřstvím

a kariérní pauzou, nedostupností zařízení péče o nejmenší děti, nedostatečnou podporou sdílení rodičovské mezi partnery a genderovými stereotypy spojenými s mateřstvím včetně prekarizace matek po návratu z rodičovské na trh práce. Nepřímo to ukazují analýzy využívající právě věk pro odhad GPG v průběhu životní dráhy. Tím, že se aktuální studie zaměřuje na věkovou skupinu 30–55 let, tak simuluje právě vliv rodičovství na gender pay gap.

více na

Příčiny radikalizace české společnosti jsou dlouhodobé

Příčiny radikalizace české společnosti, kterou vidíme v posledních měsících, jsou hluboké a mají svoje počátky až v 90. letech minulého století. K nárůstu skupiny nespokojených občanů vedou i chyby v komunikaci současné vlády. Nespokojení lidé tak nedůvěřují stávajícímu politickému systému natolik, že si přejí jeho kompletní přeměnu, říká expert Národního institutu SYRI Jan Charvát, který se dlouhodobě zabývá radikalizací české společnosti.

PROBLÉM ZAČAL UŽ V DEVADESATYCH LETECH

„Chceme-li se dobrat odpovědi na to, co se v posledních měsících v České republice děje a odkud se berou lidé, kteří demonstrují proti vládě, můžeme konstatovat jedno: současná situace je důsledkem několika chybných kroků v minulosti,“ uvedl Charvát. Prvním problematickým momentem podle něj bylo přehlížení nespokojených občanů během 90. let, přestože šlo o poměrně početnou skupinu. Celá pětina voličů tehdy volila antisystémové strany. Právě tyto lidé odmítali politickou transformaci v podobě, v jaké nakonec proběhla. Vedle nich ale postupně rostla i skupina, která přestala k volbám chodit úplně. Tu dnes tvoří téměř dvě pětiny voličů.

„Druhý problém představuje akceptace dezinformační scény během migrační krize, její legitimizace ze strany etablovaných politických stran a subjektů a následně neschopnost české společnosti se proti dezinformačním narativům účinně bránit,“ říká Charvát s tím, že třetí problém se týká zhoršení ekonomické situace částí lidí během pandemie covidu a nedostatečné schopnosti někdejší Babišovy vlády zajistit těmto lidem odpovídající pomoc. Situaci podle vědce nezlepšuje ani poměrně slabá komunikace současné vlády během podzimu 2022, která nedokázala uklidnit občany vystrašené skokovým zdražením energií.

KAŽDÝ Z TĚCHTO PROBLÉMŮ MÁ JINOU VÁHU

„Každý z těchto problémů má jinou váhu, význam a důsledky. Všechny dohromady ale postupně vedou k nárůstu skupiny nespokojených občanů, kteří nedůvěřují

stávajícímu politickému systému natolik, že si přejí jeho kompletní přeměnu. Tuto skupinu se pak dlouhodobě snaží oslovovat lidé z dezinformační scény,“ uvedl Charvát. Upozorňuje přitom na skutečnost, že se tak děje jednak z důvodů ryze pragmatických, tak i z důvodů geostrategických, kde svou roli sehrává proruská orientace významné části dezinformační scény.

„Z tohoto pohledu je pak vcelku nepodstatné, zda současné aktivity mají svůj původ ve výslovném ruském zadání, nebo vycházejí z vlastních interpretací dezinformační scény. Jejich důsledkem je rostoucí polarizace a radikalizace společnosti, na kterou jedna část politického mainstreamu zatím nenachází účinnou odpověď, zatímco některé etablované strany se naopak tuto situaci snaží využít ve svůj prospěch,“ říká Charvát. Podle vědce, který radikalizaci české společnosti sleduje dlouhodobě, prošla dezinformační scéna velkou proměnou už za covidu, který ochotu lidí naslouchat dezinformacím akceleroval a který současně mobilizoval řadu lidí, kteří do té doby nijak politicky aktivní nebyli.

Teorie o celosvětovém spiknutí, charakteristické pro krajní pravici, začaly prostupovat dezinformační scénou a spojovat se s narativem o negativních dopadech očkování

na lidský organismus. Navíc došlo k mobilizaci významné části obyvatelstva, na které reálně dopadly důsledky opatření proti pandemii. Od začátku roku 2022 pak Evropa čelí další, velmi dramatické krizi, v podobě ruské invaze na Ukrajinu. Pro dezinformační scénu to byl podle politologa SYRI v prvotní fázi války obrovský šok a na několik týdnů se zcela odmlčela. Postupně však najela se stále se zvyšující intenzitou na striktně proruský výklad konfliktu a rozehrála celý repertoár útoků proti Evropské unii, jednotlivým evropským vládám, USA a NATO. Významně jí v tom nahrály zhoršující se ekonomická situace, pokračující post covidová inflace a dramatický nárůst cen energií způsobený samotnou válkou. „Vliv těchto událostí pak vedl k celé řadě demonstrací, kterých se zúčastnilo desetitisíce lidí a které mají pokračovat i letos,“ dodal Charvát. Ústřední téma těchto demonstrací je volání po míru, kterého má být údajně dosaženo zastavením vojenské pomoci Ukrajině, odvoláním sankcí proti Rusku spolu s obnovením nákupu strategických surovin z Ruska. Tento argument pak částečně přebírá ve své kampani i Andrej Babiš, který se tak snaží oslovit nespokojené voliče mobilizované dezinformační scénou.

Výzkum: české firmy se bojí odchodu Ukrajinců

České firmy zaměstnávají uprchlíky z Ukrajiny především na nízko kvalifikovaných pozicích. Často jde o skladníky, operátory strojů nebo pomocné pracovní síly. Problémem u více kvalifikovaných a lépe odměňovaných pozic je zejména nízká znalost češtiny. Firmy se navíc obávají možného návratu uprchlíků na Ukrajinu. Čechy upřednostňují i proto, že v tuzemsku získali požadovanou kvalifikaci. Vyplývá to ze studie Národního institutu SYRI. Vědci získávali data v šesti vlnách v rámci dotazníkového šetření v období duben až září 2022.

„Nejvýznamnější překážkou v zaměstnávání uprchlíků je znalost českého jazyka. Tato překážka je důležitější u kvalifikovanějších profesí. Firmy se také obávají možného návratu Ukrajinců do jejich domovské země. Kvalifikovanější pozice logicky vyžadují větší investice do zaškolování, které mohou být odchodem zcela zmařeny,“ uvedl Štěpán Mikula z vědecké skupiny SYRI, které se zabývá trhem práce. Možný návrat na Ukrajinu je rizikovým faktorem, který

na rozdíl od snadno ověřitelných jazykových dovedností, nemůže zaměstnavatel při přijímání uprchlíků nijak ovlivnit nebo otestovat. Češi jsou oproti Ukrajincům ve výhodě i pokud se ucházejí o pozice, které vyžadují vyšší kvalifikaci. Proces jejího uznání je pro cizince dlouhodobě problematický kvůli své nepřehlednosti a administrativní a časové náročnosti. Lex Ukrajina, který nabyl účinnosti v březnu 2022, zmínil podmínky v tomto směru jen u některých profesí, většina uprchlíků musí nadále splňovat standardní podmínky, a to v situaci, kdy často nemají k dispozici příslušné dokumenty a ani nemusí existovat způsob, jak si je opatřit.

„V některých segmentech našeho trhu práce je zaměstnanců stále nedostatek. Proto by bylo dobré vyjasnit status ukrajinských uprchlíků s dočasnou ochranou. Pravidla by měla dát jasnou perspektivu možnosti získání trvalého pobytu. Ten by pracovníkům umožnil udržení současného statusu na trhu práce, motivoval by uprchlíky k investování do integrace a snižoval riziko jejich návratu

na Ukrajinu,“ vysvětluje Mikula. Výzkumníci zároveň doporučují zvýšení dostupnosti jazykových kurzů. Právě nedostatečná znalost českého jazyka je ze strany firem nejčastěji zmiňovanou bariérou a je také podmínkou úspěšné sociální integrace.

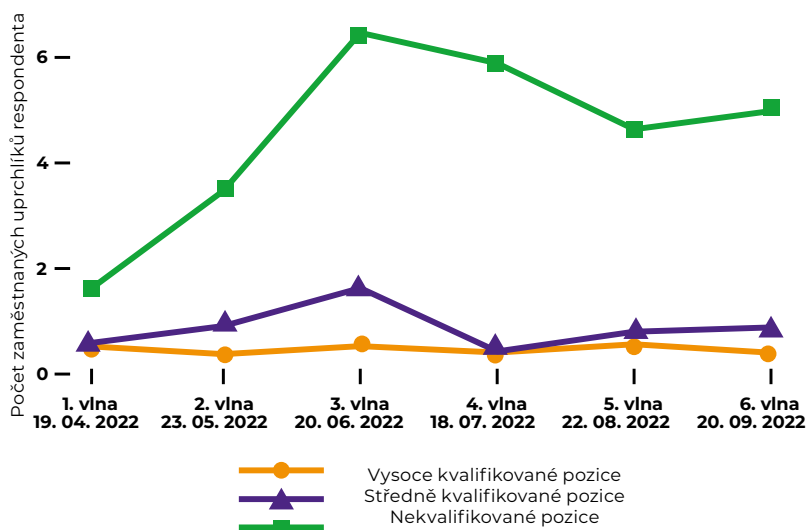
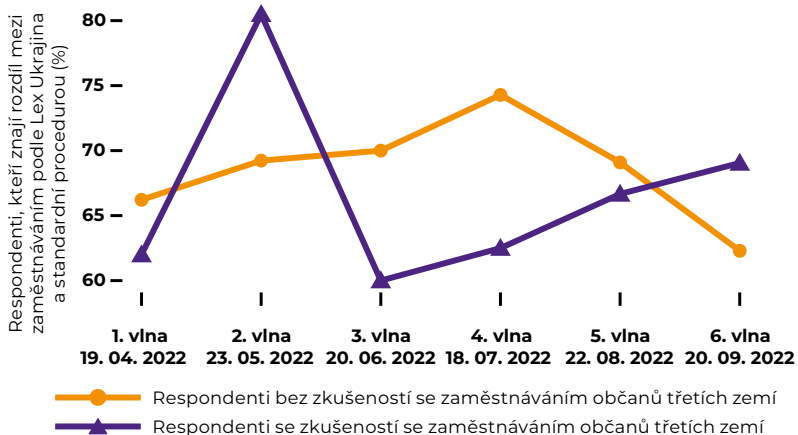
Výzkum SYRI probíhal mezi dubnem a zářím v celkem šesti vlnách na vzorku celkem 621 firem, které byly potenciálními zaměstnavateli Ukrajinců. Z výzkumu mj. vyplynulo, že firmy znají rozdíly zaměstnávání uprchlíků podle Lex Ukrajina a tuto zákonnou normu považují za jednodušší ve srovnání se standardním postupem zaměstnávání cizinců. Zároveň ale studie ukazuje, že podíl ukrajinských uprchlíků na uchazečích o zaměstnávání na nízko kvalifikovaných pozicích se v čase prakticky nemění a zůstává zhruba na 11 procentech. Dalším důležitým zjištěním je fakt, že přes 60 procent firem je ochotno akceptovat přezkoušení zaměstnavatelem jako dostatečný důkaz kvalifikace při obsazování kvalifikovanějších pozic.

↩ Znalost rozdílů v legislativních postupech při zaměstnávání cizinců

Otázka: Znáte rozdíly mezi zaměstnáváním uprchlíků z Ukrajiny podle tzv. Lex Ukrajina a standardním postupem při zaměstnávání občanů Ukrajiny a dalších nečlenských států EU (tzn. systém Povolení k zaměstnání a Zaměstnaneckých karet)?

↩ Počet zaměstnaných uprchlíků

Otázka: Kolik Vaše firma v současné chvíli zaměstnává uprchlíků z Ukrajiny na následujících pozicích?

Studie SYRI více zde →

KOMUNIKACE, RIZIKO A NEJISTOTA

ČÍM SE ZABÝVÁME

Komunikace je jedním z ústředních aspektů zvládání krizových zdravotních situací a systémových rizik obecně. Projekt bude pomocí interdisciplinárních přístupů a unikátních dat studovat masová i sociální média, produkci, obsah i recepci komunikačních sdělení, vliv dezinformačních médií a zaměří se na důvěru v expertní vědění a politické instituce.

více na
www.syri.cz

PRÁVO A VLÁDNUTÍ

ČÍM SE ZABÝVÁME

Systémové krize mohou být také krizemi pravidel a procedur politických institucí a procesů. Projekt bude pomocí integrace politických, právních a správních věd analyzovat fungování institucí v ČR a EU na více úrovních a jejich koordinaci s cílem identifikovat úspěšné reformy procesů formulování práva a vládnutí v ČR i ve světě a navrhnout proveditelné reformy v ČR.

více na
www.syri.cz

SPOLEČENSKÁ ODOLNOST

ČÍM SE ZABÝVÁME

Spoolečenská odolnost podporuje stabilitu státu, bezpečí a soudržnost aktérů v obdobích nejistoty a nepředvídaných zdravotních a sociálních rizik. Vztah mezi odolností jednotlivců, komunit, institucí a státu je klíčový pro efektivní reakce na krize typu covid-19, hurikánu na jižní Moravě, či války na Ukrajině. Projekt podpoří vznik strategie institucionální a komunitní odolnosti na základě konceptuální analýzy, etnografického výzkumu institucí a experimentální formy participativního výzkumu.

více na
www.syri.cz

SOCIO- EKONOMICKÉ NEROVNOSTI VE ZDRAVÍ

ČÍM SE ZABÝVÁME

V Česku existují významné sociálně-ekonomické determinanty zdravotních rizik a prostorových nerovností. Hlavní cíl projektu bude směřovat do podpory zdravé délky života a snižování nerovností ve zdraví, modernizace a rozvoje výzkumné infrastruktury, rozvoje datové základny a tvorby výstupů pro užití odbornou i širokou veřejností. Předpokladem dosažení těchto cílů bude analýza rizik a příprava podkladů pro preventivní opatření.

více na
www.syri.cz

POLARIZACE A POPULISMUS

ČÍM SE ZABÝVÁME

Zdravotní krize představují výzvu pro kvalitu demokracie díky ohrožení institucionálních rámců, oslabení dělby moci, a zatížení nezávislosti soudnictví. Projekt bude formou kvantitativních a kvalitativních výzkumů včetně řady mezinárodních komparací a experimentálních metod analyzovat, jak populismus a polarizace díky oslabení odpovědnosti a legitimity ovlivňují schopnost efektivně vládnout, a navrhne postupy k posílení společenské koheze a oslabení podpory populismu obyvatel ČR. Speciální výzvou pro vědce SYRI je v této oblasti identifikace a zasazení stěžejních českých problémů během pandemie do širšího mezinárodního kontextu s cílem nabídnout osvědčené postupy pro jejich zmírnění.

více na
www.syri.cz

EFEKTIVITA ZDRAVOTNÍHO SYSTÉMU

ČÍM SE ZABÝVÁME

Zdravotní krize snižují dostupnost zdravotních služeb, efektivitu zdravotního systému a důvěru veřejnosti ve zdravotní systém. Pomocí integrace výzkumů z oblastí veřejného zdraví, zdravotnických a sociálních věd identifikujeme bariéry v přístupu ke zdravotní péči u různých skupin obyvatelstva, včetně cizinců. Dále se zabýváme otázkami spojenými s nástupem digitálních technologií do všech oblastí zdravotní péče, zejména efektivitou nových digitálních technologií a bariérami v jejich užívání. Samostatným výzkumnými subtematy je otázka důvodů fluktuace zdravotnických pracovníků a připravenost zdravotnického systému na dopady klimatických změn.

více na
www.syri.cz

VZDĚLÁVÁNÍ

ČÍM SE ZABÝVÁME

Cílem vzdělávacího systému je maximální rozvoj potenciálu všech žáků. V ČR existují silné vzdělanostní nerovnosti, které naplňování tohoto cíle brání. V institutu SYRI analyzujeme, jak lze omezit vzdělanostní nerovnosti a jejich negativní dopady, a to v běžných i krizových situacích (jako byla pandemie COVID s nuceným přechodem škol na distanční výuku). Zkoumáme mechanismy podpory účinné ve vztahu k různým žakovským skupinám, vyhodnocujeme možná intervenční opatření.

více na
www.syri.cz

EKONOMICKÉ DOPADY

ČÍM SE ZABÝVÁME

Krizе typu pandemie zvyšují význam fiskální politiky díky tlakům na veřejné rozpočty a také díky prohloubení příjmové a majetkové nerovnosti. Projekt bude analyzovat makroekonomické důsledky krizových opatření a charakterizovat optimální fiskální politiky v průběhu krizí a po jejich skončení, a to se zřetelem na význam nerovnosti a heterogenity. Hlavním cílem a zároveň výzvou je poskytovat makroekonomické analýzy fiskální a monetární politiky podložené nejen fakty, ale i moderní kvantitativní ekonomickou teorií.

více na
www.syri.cz

TRH PRÁCE

ČÍM SE ZABÝVÁME

Účinná reakce na dopady zdravotních krizí na sociální postavení rodin a na trh práce vyžaduje identifikaci skupin, které byly krizí nejvíce postiženy, včetně genderové dimenze. Projekt dále využije rozsáhlých datových zdrojů ke kauzální empirické analýze, která vyhodnotí možnosti flexibilní reakce trhu práce včetně zapojení zahraničních pracujících.

více na
www.syri.cz

SYRI v médiích:

Chudoba, hoaxy i přiškrcená výuka. Přes sto českých vědců bude hledat cesty z krize

29. 7. 2022 / Aktuálně.cz

Brněnský institut bude zkoumat dopady krizových situací na společnost. Je jediný svého druhu v Evropě

4. 8. 2022 / Česká televize

Ekonomická recese by měla trvat jen krátce, inflace zeslábně, předvídá ekonom

27. 12. 2022 / České noviny.cz

Druhé české předsednictví se podle experta povedlo, nedostatky vidí v komunikaci

19. 12. 2022 / České noviny.cz

SYRI: Stejná mzda za stejnou práci pro ženy a muže je zatím v nedohlednu

12. 12. 2022 / infodnes.cz

V Česku se mobilizují zradikalizovaní lidé. Ohrožuje to demokracii, varují vědci

24. 10. 2022 / deník.cz

Proč z českého zdravotnictví mizí sestry? Drtivou většinu bolí záda

7. 12. 2022 / iDNES.cz

Očkování prokazatelně zachraňuje životy, zjistili demografové. Přesto mu mnoho lidí nevěří

20. 9. 2022 / Novinky.cz

SYRINEWS – Newsletter NÁRODNÍHO INSTITUTU PRO VÝZKUM SOCIOEKONOMICKÝCH DOPADŮ NEMOCÍ A SYSTÉMOVÝCH RIZIK

Fotografie: Igor Zehl, SYRI; Pixabay